





FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1831

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Yayın | Imprint: Fecr

Yayın No | Publication Number: 1085

Kitap Adı : Taberî'de Mübhemâtü'l-Kur'ân

Alt Başlık : Rivayet ve Tercih Arasında Bir Analiz

Book Title: : Al-Ṭabarî on the Ambiguous Passages of the Qur'ân

Subtitle : An Analysis Between Riwayah and Preference

ISBN : 978-625-8724-41-7

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258724417

Yazar | Author: Ahmet Kartal | orcid.org/0009-0007-0360-2399

Editör | Editor: Raci Tanrıkulu | orcid.org/0009-0009-5164-3544

Kurum | Institution: Milli Eğitim Bakanlığı | ROR ID: ror.org/00jga9g46

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book - Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 170 (xii + 158)

Yayın Tarihi | Publication Date: Ocak | January 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRCV2 - İslami kutsal metinler, yorumlar ve yorumlama | Islam sacred texts, commentaries & interpretations

BISAC: REL006690 - Kuran Üzerine | Qur'an Studies

THEMA: QRDC2 - İslam kutsal yazıları, yorumları ve yorumu | Islam sacred texts, commentaries and interpretation

LC Classification: BP130.4 - Kur'ân Yorumları | Qur'an—Criticism, interpretation, etc.

DEWEY: 297.1226 - Kur'ân Yorumu | Qur'an commentary

WoS Category: Din | Religion

WoS Citation Topics Meso: Islamic studies | İslam Araştırmaları

WoS Citation Topics Micro: Kur'ân Tefsiri | Qur'anic exegesis

Scopus Subject Areas: 1202 - Din ve İnanç Çalışmaları | Religious Studies

Atf Bilgisi | Cite as: Kartal, Ahmet. *Taberî'de Mübhemâtü'l-Kur'ân: Rivayet ve Tercih Arasında Bir Analiz*. Ankara: FCR Yayın Ltd. -Fecr, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.



Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050
Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: + 90 (312) 310 08 60
www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Taberî'de Mübhemâtü'l-Kur'ân

-Rivayet ve Tercih Arasında Bir Analiz-

Ahmet KARTAL

Editör

Raci TANRIKULU

Ankara 2026

Yazar Hakkında | About the Author

Ahmet KARTAL

1999 yılında Bitlis'in Mutki ilçesine bağlı Yuvalıdam köyünde dünyaya geldi. İlköğrenimini doğduğu köyde, ortaokul ve lise öğrenimini ise Bitlis il merkezinde tamamladı.

Lisans eğitimini 2017-2022 yılları arasında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde başarıyla tamamladı. Mezuniyetinin ardından akademik çalışmalarına yönelerek, 2022 yılında Bitlis Eren Üniversitesi'nde başladığı Tefsir alanındaki yüksek lisans eğitimini 2025 yılında bitirdi.

Yazar, hâlen Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmen olarak görev yapmakta ve akademik çalışmalarına devam etmektedir.

He was born in 1999 in the village of Yuvalıdam, located in the Mutki district of Bitlis. He completed his primary education in his home village and his secondary and high school education in the city center of Bitlis.

He successfully completed his undergraduate studies at Ankara University, Faculty of Divinity between 2017 and 2022. Following his graduation, he shifted his focus toward academic research and completed his Master's degree in the field of Tafsir (Quranic Exegesis) at Bitlis Eren University in 2025, which he had begun in 2022.

The author currently serves as a teacher under the Ministry of National Education and continues to pursue his academic studies.

Kitap Hakkında

Taberî'de Mübhemâtü'l-Kur'ân

Rivayet ve Tercih Arasında Bir Analiz

Kur'ân'ı Kerim İslam'ın temel kaynağıdır. Müslümanlar ona muhatap oldukları zamandan itibaren onu en doğru şekilde anlamak için gayret göstermişlerdir. Bu gayret sözlü olduğu gibi yazılı olarak da eserler telif etmek suretiyle yapılmıştır. Kur'ân'ı anlamaya çalışma ameliyesinin önemli bir tezahürü de Müphemâtü'l-Kur'ân (belirsizlik) konusudur. Kur'ân'da müphem (belirsiz) ifadelerle ilgili çalışma ve araştırmalar, Kur'ân'ın mesajını doğru anlamak adına yapılmış önemli ilmî faaliyetlerdir. Bu araştırma, tefsir geleneğinin kült isimlerinden Muhammed bin Cerîr Taberî'nin *Câmiu'l-beyân* adlı ansiklopedik tefsirinde müphem konusuna yaklaşımını, metodolojik açıdan ele almaktadır. Ancak Mübhemât konusunun sistematik olarak ele alınması Taberî sonrasında rastlar. Dolayısıyla et-Taberî'de mübhem ifadeler belirlenmeye çalışılırken sonraki dönemde telif edilen eserlerden yararlanılmıştır. Bu bağlamda çerçevenin belirlenmesinde Celâluddîn es-Suyûtî'nin bu konudaki çalışması temel referans olarak belirlenmiştir. Bu çalışma, et-Taberî'nin *Câmiu'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân* adlı tefsiri esas alınarak, niceliksel veriler ve niteliksel tahliller yoluyla müellifin mübhem ifadelerle yaklaşımı hususunda, onun tefsir metodolojisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Buna göre et-Taberî mübhem ifadeleri ağırlıklı olarak rivâyetler üzerinden açıklamakta ve özellikle Hz. Peygamber'den gelen merfû hadisleri önelemektedir. Aynı zamanda Taberî siyâk-sibâk ilişkisi, Kur'ân'ın Kur'ân ile tefsiri, dilsel bağlam, tarihî veriler ve mantık örgüsü gibi unsurları da kullanmaktadır. Mübhemâtın öznel bir nitelik taşıdığı, müfessirlerin ilmî birikimine göre şekillendiği görülmektedir. Sonuç itibarıyla et-Taberî'nin rivâyet ve dirâyet unsurlarını başarıyla harmanladığı ve onun özgün bir metodolojiye sahip olduğu ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir; Kur'ân İlimleri; Mübhem; Metodoloji; et-Taberî

About the Book

Al-Ṭabarī on the Ambiguous Passages of the Qur'ān An Analysis Between Riwayah and Preference

The Holy Qur'an is the fundamental source of Islam. Since the moment Muslims first became its addressees, they have strived to understand it in the most accurate manner. This endeavor has been manifested both through oral tradition and the composition of written works. A significant manifestation of this process of attempting to understand the Qur'an is the subject of *mubhamāt al-Qur'ān* (indeterminacy). Studies and research concerning *mūphem* (ambiguous/indiscernible) expressions in the Qur'an are vital scholarly activities conducted to accurately comprehend the message of the Qur'an. This research examines the approach to the subject of *mūphem* within the encyclopedic *tefsir* of Muhammad ibn Jarir al-Tabari, titled *Câmiu'l-beyân*, from a methodological perspective. al-Tabari is a seminal figure within the *tefsir* tradition; however, the systematic treatment of *Mūbhemât* as a distinct subject occurred after his era. Consequently, while identifying *mūphem* expressions in al-Tabari's work, studies composed in subsequent periods have been utilized. In this context, Jalaluddin al-Suyuti's work on this subject has been designated as the primary reference for defining the framework. Based on al-Tabari's *tefsir* titled *Câmiu'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Kur'ân*, this study aims to reveal the author's *tefsir* methodology regarding his approach to *mūphem* expressions through quantitative data and qualitative analysis. Accordingly, al-Tabari explains *mūphem* expressions predominantly through *rivâyet* (narrations) and prioritizes *marfû* hadith originating from the Prophet. Simultaneously, al-Tabari employs elements such as *siyâk-sibâk* (contextual) relationships, the *tefsir* of the Qur'an by the Qur'an, linguistic context, historical data, and logical frameworks. It is observed that *Mūbhemât* possesses a subjective quality and is shaped according to the scholarly background of the *mūfessirs*. In conclusion, it is demonstrated that al-Tabari successfully harmonized the elements of *rivâyet* and *dirâyet*, possessing a unique methodology.

Keywords: Tafsir; Qur'anic Sciences; Ambiguity; Methodology; al-Tabari

ÖN SÖZ

Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a mahsustur. Salât ve Selâm insanlara ancak rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed ve O'nun ashabına olsun.

Kur'ân'ın doğru anlaşılması hem bireysel hem de toplumsal düzeyde büyük bir önem taşır. Bu nedenle, Kur'ân'a yönelik yapılan tefsir çalışmalarının derinliği, metnin doğru yorumlanabilmesi adına hayati bir rol oynar. Tefsir, sadece lafzi düzeyde bir açıklama değil, aynı zamanda metnin arka planındaki niyet ve mesajı da ortaya koymayı amaçlayan bir ilim dalıdır. Bu bağlamda, mübhem ifadelerin ele alınması, Kur'ân'ın anlaşılmasında karşılaşılan zorlukların başında gelir.

Mübhem, Arap dilinde çok anlamlı, açık olmayan veya bağlama göre farklı anlamlar taşıyan kelimeler ya da ifadelerdir. Bu tür ifadeler, metnin doğru bir şekilde anlaşılması ve yorumlanması adına ciddi bir dikkat ve bilgi birikimi gerektirir. Mübhem kavramı, özellikle tefsir ilminin bir alanı olarak dikkat çekici bir yer tutar. Çünkü bu tür belirsiz ifadelerin açıklığa kavuşturulması, doğru bir yorumun yapılabilmesi için temel bir adım teşkil eder.

İbn Cerîr et-Taberî, hem dilsel yetkinliği hem de geniş tefsir külliyatı ile bu alandaki en önemli otoritelerden biridir. et-Taberî, mübhem ifadeleri anlamlandırırken, bağlamı dikkate alarak, kelimelerin çok yönlü anlamlarını detaylı bir şekilde incelemiştir. Onun tefsirindeki mübhem kavramına yaklaşımı, yalnızca dilsel değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel bağlamı da göz önünde bulundurur. et-Taberî'nin bu yaklaşımı, sonraki dönemdeki birçok tefsir çalışmasına ilham kaynağı olmuş ve mübhem konusuna dair yeni perspektiflerin gelişmesine zemin hazırlar.

Bu çalışmada, et-Taberî'nin mübhem ifadeler konusundaki yaklaşımını ele alarak, bu kavramın hem tarihi hem de metodo-

lojik boyutlarını incelemek amaçlanır. et-Taberî'nin tefsirindeki mübhem kavramına dair çözümler, yalnızca belirli ifadelerin anlaşılmasına değil, aynı zamanda Kur'ân'ın evrensel mesajını doğru şekilde aktarabilmemize de olanak sağlar.

Çalışmamın başından sonuna kadar desteklerini esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Hekim TAY'a ve her zaman yanımda olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu eser; şahsımın ufkunu akademik ve ahlaki değerlerle şekillendiren aziz anneme; aynı zamanda küresel vicdanın sınav alanı haline gelen Gazze halkının metanetine ve tarihsel süreçte haksızlığa maruz kalmış tüm mazlum coğrafyaların ortak kederine akademik bir saygı duruşu niteliğinde adanmıştır.

Ahmet KARTAL
Bitlis 2025

KISALTMALAR

- b : Bin - İbn
bkz. : Bakınız
b.y. : Yayın yeri yok
c.c. : Celle Celelühü
Çev. : Çeviren
DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı
h. : Hicri
Hz. : Hazreti
r.a. : Radiyallahu anh
s.a.s. : Sallallahü Aleyhi Vesellem
thk. : Tahkik eden
ts. : Tarihsiz
ö. : Ölüm tarihi

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	vii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Konusu Amacı ve Kapsamı	1
2. Araştırmanın Problemi ve Metodu	5
3. İbn Cerîr et-Taberî'nin Hayatı ve İlmi Kişiliği	7
BİRİNCİ BÖLÜM	
MÜBHEMÂTÜ'L-KUR'ÂN MESELESİ	21
1.1. Mübhem Kavramı	21
1.2. Mübhem Çeşitleri	23
1.2.1. Zamir	23
1.2.2. İsm-i Mevstîl	23
1.2.3. İsm-i İşâret	24
1.2.4. Cins İsim	24
1.2.5. Belirsiz Mekan ve Zaman Adları	24
1.3. Mübhem İfadelerin Önemi	25
1.4. Mübhem İfadelerin Kur'ân'da Bulunma Sebepleri	28
1.5. Mübhem İfadelerin Te'vili	31
1.6. Mübhemât Hakkında Telif Edilmiş Eserler	36
İKİNCİ BÖLÜM	
EL-CÂMÎ'UL-BEYÂN'DA KUR'ÂN'DAKİ MÜBHEM İFADELERİN ANALİZİ	39
2.1. Tefsir Literatüründe Mübhem İfadelerin Ayetlere göre Dağılımı	39
2.2. et-Taberî Tefsirinde Mübhemâtla İlgili Veriler	48
2.2.1. et-Taberî'nin Mübhem İfadeyi Açıklama Yöntemi	48
2.2.2. et-Taberî'nin Rivâyetler Bağlamında Mübhemâta Yaklaşımı	49
2.2.3. et-Taberî'nin Mübhemâtı Açıklayan Rivâyetleri Tercih Etme Metodu	50
2.2.4. Rivâyete Dayanmayan Yorumlar	53
2.2.5. Mübhem İfadenin Açıklanmaması	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ET-TABERÎ'NİN MÜBHEMÂTIN MEDLÛLÜNÜ

BELİRLEME TERCİHLERİ

3.1. Metin İçi Bağlamın Etkinliği	57
3.1.1. Kur'ân'ın Kur'ân ile Tefsirinden İstifade Etmesi	58
3.1.2. Siyâk-Sibâk İlişisini Göz Önünde Bulundurması	63
3.2. Metin Dışı Bağlam	72
3.2.1. Mübhemâtın Açıklanmasında Rivâyetin Rolü	72
3.2.1.1. Hadisin Öncelenmesi	73
3.2.1.2. Dil Bağlamı ve Kıraatleri Dikkate Alması	81
3.2.1.3. Zahir Anlam	93
3.2.1.4. Umûm-Husûs	97
3.2.1.5. Tarihî Veriler	111
3.2.1.6. Konuyla İlgili Tek Bir Rivâyetin Bulunması	125
3.2.2. Mübhemâtın Dirâyetle Açıklanması	129
3.2.2.1. Tercih Edilmeyen Görüşlerin Çürütülmesi	130
3.2.2.2. Mantık Örgüsü	134
3.2.2.3. Az Tercih Edilen Özel Durumlar	139

SONUÇ 143

KAYNAKÇA 149

DİZİN 155